

Aktuální problémy mezinárodního práva veřejného – humanitárního

Leopold Skoruša

Vybrané poznámky

Právní režim státního území

- státní území - část země, která podle mezinárodního práva podléhá suverénní moci; tvoří nedílný celek; tvoří ji suchozemský povrch, vody (vnitřní, pobřežní), prostor pod povrchem a vzdušný prostor; dnes už většinou neplatí, že stát je vlastníkem státního území
- jurisdikce - právo státu vykonávat moc
 - teritoriální jurisdikce - územní výsost
 - osobní - založená na příslušnosti osoby
- součástí st. území, které hraničí se Severním ledovým mořem jsou i ty části pevniny a ostrovy, které leží v Arktidě uvnitř polárního sektoru příslušného státu
- nejsou lodi a letadla na volném moři a podmořské kabely (a to i přesto, že na nich stát zcela či z části vykonává územní výsost)
 - pohraniční řeky – podléhají tou částí, jež je uvnitř hranic
 - přístavy (státy zde mají plnou jurisdikci, ale nevyužívají ji)
 - ústí řek
 - zálivy (se vstupem do 24 námořních mil), historické zálivy
 - souostroví
- lodě na volném moři - příslušnost ke státu Úmluva OSN o podmínkách pro - umělé ostrovy - jurisdikci vykonává stát registrace
- kosmické objekty a osoby v kosmickém prostoru - právo státu, v jehož rejstříku je objekt zapsán, speciální dohoda z roku 1998 - vychází z toho, že v kosmické stanici je každá část registrována v jiném státě, ten vykonává jurisdikci nad svými příslušníky, ale není to jurisdikce výlučná
- stanice a osoby na Antarktidě - výlučná osobní jurisdikce, ale např. turista na stanici podléhá státu vlajky
- běžné je, že stát má nad územím jak územní suverenitu, tak územní výsost - územní suverenita zpravidla náleží jen jednomu státu, ale jsou případy:
- kondominium - Andorské knížectví (územní výsost vykonává prezident Francie s biskupem urgelským
- koimperium - náleží jednomu státu, ale vykonává ji společně s jiným

Sukcese (právní nástupnictví) do mezinárodních smluv

- vznik státu:
 - spojení
 - rozdělení
 - odštěpení
- vzniku státu možno hovořit v případě, že jde o organizovanou politickou moc, která se uplatňuje na jistém území vůči veškerému obyvatelstvu, existuje i bez uznání
- **uznání** - volní akt státu, kterým výslovně nebo mlčky reaguje na vznik nového státu, vlády, povstalců... a bere se tak na vědomí skutečnost, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnoprávným subjektem mezinárodního práva, uznání má retroaktivní účinky, má dvě formy:

- de jure - plné konečné a neodvolatelné
- de facto - je omezené a prozatímní, lze jej odvolat
- uznání vlády (hlavy státu) - tato otázka nastává, pouze pokud ke změně vlády došlo násilným způsobem, neústavní cestou
- uznání za povstalice - právní akt, jímž stát bere na vědomí, že organizované hnutí části obyvatelstva se staví proti ústřední vládě, fakticky ovládá významnou část státního území, přičemž na něm zřídilo vládní moc a vede úspěšný ozbrojený boj s ústřední vládou
- uznání za národ - použito ve výjimečných případech
- zánik státu
 - rozpadem, oddělení (secese)
 - spojením
 - debellace - úplná vojenská porážka - dnes nepřipustné
- otázka kontinuity:
 - změna státní formy po násilném převratu nepřerušuje kontinuitu, kontinuita trvá i v případě okupování nepřátelskou mocí, v případě, že po určité době chybí nejvyšší orgán státní moci
- otázka sukcese:
 - otázkou je která práva a povinnosti státu podléhají mezinárodním pravidlům o sukcesi
 - nebyla jednotná praxe - Komise pro mezinárodní právo vypracovala dvě úmluvy:
 - Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám 1978 (292/1999 Sb.)
 - Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku, státním archivům a státním dluhům 1983
- **sukcese** = nahrazení jednoho státu jiným v odpovědnosti za mezinárodní vztahy území

sukcese do mezinárodních smluv:

- otázkou je, do kterých mezinárodních smluv předchůdce musí vstoupit a do kterých může
- Vídeňská úmluva formuluje několik základních pravidel:
 - povinnost respektovat státní hranice a jiné územní režimy stanovené smlouvou; sukcese nesmí být na újmu svrchovanosti nad přírodními zdroji; nevztahuje se na závazky státu předchůdce na vybudování cizích vojenských základen na jeho území
 - pravidlo kontinuity platnosti smluv - není však absolutní:
 - dohodnou se jinak
 - ze smlouvy vyplývá, že její aplikace na nástupnický stát by byla neslučitelná s předmětem smlouvy
 - v mezinárodním právu je tendence k uznání sukcese kteréhokoli státu do univerzálních smluv, jež slouží k zajišťování mezinárodního bezpečnosti (jaderné zbraně atd.)
 - u nových nezávislých států (bývalých koloniálních států) - stát sám si rozhodne - zásada čistého stolu (u dvoustranných smluv nestačí notifikace, ale je třeba souhlasu smluvního partnera)

Právní režim pobřežního moře a právo pokojného průjezdu

mořské právo = soubor MP norem upravujících užívání moří a oceánů, vzdušného prostoru nad nimi, mořského dna a těžbu jejich zdrojů

- zpočátku vývoj jako obyčejové právo -> kodifikace (fenomén amplifikace – neustálého rozšiřování)

konference:

1930 Haag – snaha vyřešit šířku pobřežních vod -> nepovedlo se

I. konference OSN o moř. pr. - 1958 - Ženeva -> výsledkem 4 úmluvy

- o pobřežních vodách a pásnu souvislém
- o pevninské mělčině
- o volném moři
- o využití biologického bohatství volného moře

- nevyřešila šířku pobřežního moře, hranici kontinentálního šelfu, výlučná ekon. zóna, dno pod volným mořem

II. konference OSN o moř. pr. – 1960 – Ženeva

III. konference OSN o moř. pr. - 1973-82

- Úmluva OSN o mořském právu (1982) – platnost 1994

základní principy smlouvy:

volný přístup k moři – dvě teorie (mare liberum x mare clausum)

svoboda volného moře - svoboda plavby, přeletu, kladení podmořských kabelů a dílkových potrubí, rybolovu

res communis omnium -> zákaz přivlastnění

možnost národního přivlastnění užitek z volného moře

respektovat práva a svobody ostatních států

pobřežní moře

= pásmo mořských vod, které přiléhá k pevninskému území a vnitřním vodám státu

- stát si stanoví šíři pásma sám, maximálně však 12 mil (míle = 1,8) od základní linie (nejnižší čára odlivu podél pobřeží)
- na pobřežní moře, jeho dno i nitro i na vzdušný prostor nad nimi se vztahuje suverenity státu
- výlučná policejní a správní moc pobřežního státu
- volnost pobřežního státu omezena právem pokojného průjezdu (ten musí být rychlý a neohrožovat mír, veř. pořádek a bezpečnost pobřežního státu)
- pobřežní stát nemá právo žádat poplatky za pokojný průjezd

- obchodní loď zásadně podléhá jurisdikci pobřežního státu, ten však podle ustálené praxe zasahuje jen pokud se účinky nějak projeví na břehu (jinak se pr. poměry na lodi řídí právem státu vlajky)

- válečná loď – imunita

- průjezd je nedovolený, pokud při něm došlo k hrozbě silou nebo použití síly proti pobřežnímu státu, ke sbírání informací, které mohou ohrozit pobřežní stát, vylodění/nalodění voj. zařízení, znečištění vod, rybolovu, k provádění vědeckého výzkumu, rušení spojovacího systému pobřežního státu

- je součástí státního území, ale suverenity je omezena právem průjezdu (duální teorie)

lodě se řídí plavebními, zdravotními, celními předpisy pobřežního státu x ale je jim poskytováno právo pokojného průjezdu bez poplatku (ten musí být rychlý a neomezovat pobřežní stát) (zpoplatněny mohou být zvláštní služby – např. lodivod)

trestní jurisdikce:

pořádek na lodích (obchodních) se řídí právem vlajky - pobřežní stát nezasahuje, pouze v taxativním výčtu případů – většinou, pokud se důsledky projeví na břehu

civilní jurisdikce:

pobřežní stát nevykonává

rozdílné je to u válečných lodí (znaky válečné lodi...)

absolutní imunita

řeší se to vždy v jednotlivých případech – formou žádost – souhlas
pobřežní stát může pouze požadovat, aby loď opustila pobřežní vody
ponorky musí plout na povrchu s vlajkou

mořské úžiny (průplavy)

uměle zbudované vodní cesty, spojující dvě moře
považovány za vnitrozemské vody pokud neslouží jako cesta mezinárodního významu
zvláštní smluvní režim (právě v případě že slouží jako cesta mezinárodního významu)
otevřeny všem lodím a neutralizovány

ochranná (přílehlá) zóna

s přibývajícím vzdáleností práva pobřežního státu slábnou
do 24 námořních mil, neplatí zde suverenity, ale stát zde může činit opatření - kontrolovat lodě

V pásmu přiléhajícím k pobřežnímu moři, označovaném jako přílehlá zóna, pobřežní stát může provádět kontrolu potřebnou k tomu, aby:

- (a) bylo zabráněno porušování jeho celních, finančních, přistěhovaleckých nebo zdravotnických předpisů na jeho území nebo v pobřežním moři;
- (b) bylo trestáno porušení uvedených předpisů, k němuž došlo na jeho území nebo v pobřežním moři.

2. Přílehlá zóna se nesmí protírat dále než 24 námořní míle od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře.

Právní režim volného moře

volné moře = části moře, které nejsou zahrnuty do výlučné ekonomické zóny, do pobřežního moře anebo do vnitrozemských vod státu či do souostrovních vod souostrovního státu.

- je věcí, která slouží společnému užívání všech států (pobřežních i vnitrozemských)
- využívat jej lze pouze pro mírové účely
- nepodléhá suverénní moci žádného státu, nelze jej přivlastnit
- každý stát vykonává kontrolu nad loděmi a letadly, které jsou v něm zaregistrovány (každá loď – povinnost registrace ve státě, pod jeho vlajkou potom pluje – požadavek skutečného pouta – stát pak povinně vykonává jurisdikci - vede tzv. lodní rejstřík, činí opatření k zajištění bezpečnosti na moři)

základní svobody (dem.)

- a) svoboda plavby a přeletu,
- b) rybolovu,
- c) vědeckého bádání,
- d) kladení kabelů,
- e) budování umělých ostrovů.

1995 – Dohoda o provádění úmluvy OSN o mořském právu vztahující se na zachování a správu vysoce stěhovavých druhů ryb

- každý stát má právo, aby na volném moři pluly lodě pod jeho vlajkou
- vnitrozemské státy mají právo na přístup k moři (státy jež leží mezi mořem a vnitrozemským státem jsou povinny umožnit přístup všemi dopravními prostředky – žádná cla apod.)

lodě na volném moři

a) válečné lodě

- úplná imunita z jurisdikce jiných států než států vlajky

b) státní lodě

- zcela pod jurisdikcí státu vlajky, jde o orgány státu

c) obchodní lodě

- do jurisdikce státu může být zasaženo - především při porušení mezinárodního práva (pirátství, právo pronásledování, prohlídky) - válečná loď může obchodní loď vyzvat k vztyčení vlajky

právo pronásledování

- je možné i na volném moři, pokud se stát domnívá, že bylo porušeno jeho VP

- pronásledování musí začít nejdále v pobřežních vodách (výjimečně v přilehlé zóně) a nesmí být přerušeno

- končí v pobřežních vodách jiného státu

Princip soukromého zájmu (úprava braní užitek na volném moři je upravována soukromoprávně)

res communis omnium - nepodléhá svrchovanosti žádného státu – zákaz přivlastnění

stát nemůže efektivně okupovat žádnou část volného moře

svoboda volného moře:

svoboda plavby, přeletu, rybolovu, vědeckého bádání, kladení kabelů, budování umělých ostrovů

výkon svobod musí brát ohled na zájmy jiných států

určení pro mírové využití

státy jež leží mezi mořem a vnitrozemským státem jsou povinny umožnit přístup - neproclívá se

vojenská činnost na moři není zakázána, musí však brát ohledy na výkon práv ostatních států, zákaz jaderných zkoušek

každá loď musí mít příslušnost nějakého státu, může plout pouze pod jednou vlajkou a podléhá jurisdikci státu vlajky

právo pronásledovat (není však možné, vplula-li loď do pobřežních vod svého či třetího státu)

právo válečné lodi podrobit prohlídce loď podezřelou z pirátství

válečné lodě - úplná imunita z jurisdikce jiných států než států vlajky

státní neobchodní - zcela pod jurisdikcí státu vlajky, jde o orgány státu

státní lodě používané k obchodním účelům

obchodní lodě - do jurisdikce státu může být zasaženo - především při porušení mezinárodního práva (pirátství, právo pronásledování, prohlídky) - válečná loď může obchodní loď vyzvat k vztyčení vlajky

Zvláštnosti právního režimu Antarktidy

Arktida je těsně přilehlá, tudíž se zde uplatnila metoda polárních sektorů, naopak Antarktida je značně vzdálená od kontinentů a navíc je bohatá na nerosty -> několik států si dělalo územní nároky, založené na různých právních titulech (původní objevení, územní kontinuita, metoda polárních sektorů, provádění vědeckého výzkumu)

1959 - Smlouva o Antarktidě

- Antarktida od 60° jižní šířky

- smlouva je uzavřena bez časového omezení

- po dobu platnosti smlouvy nemohou být vzneseny nové nároky a staré jsou zmrazeny

- svobodný vědecký výzkum a mezinárodní spolupráce (výměna informací, vědeckého personálu)

- princip využívání pouze pro mírové účely: zákaz jakýchkoliv opatření vojenského charakteru (budování základen, opevnění, pokusy se zbraněmi), zákaz jaderných výbuchů nebo zneškodňování jaderného odpadového materiálu – je možné užívat vojenský personál pro vědecké účely

- kontrolní systém: povinnost smluvních stran informovat o všech výpravách do Antarktidy a všech stanicích, kontrolu na místě vykonávají pozorovatelé určení smluvními stranami

- právní režim Antarktidy je upraven dalšími smlouvami (antarktický smluvní systém) – 1980 mořské živé zdroje, 1988 nerostné zdroje, 1991 protokol k smlouvě o Antarktidě o ochraně ŽP (zákaz vyhledávání nerostných zdrojů)

otázka zda tato smlouva zavazuje třetí státy
státy vykonávají personální jurisdikci

Právní režim výzkumu a využívání kosmického prostoru

nejprve vzniklo obyčejové pravidlo - žádný stát totiž neprotestoval proti letům družic nad jeho územím,

1963 – VS OSN - Deklarace právních zásad, kterými se řídí činnost států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles

1967 - Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využití kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných kosmických těles (kosmická smlouva)

- tvoří rámec činnosti států v kosmickém prostoru i na nebeských tělesech
- navazují na ni 4 speciální smlouvy

1. Dohoda o pomoci kosmonautů a jejich návratu a o navrácení předmětů vypuštěných do kosmického prostoru (1968)
2. Úmluva o mezinárodní odpovědnosti za škodu způsobenou kosmickými objekty (1972)
3. Úmluva o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru (1975)
4. Dohoda států o činnosti na Měsíci a jiných nebeských tělesech (1979)

80. a 90. léta – VS OSN – 4 rezoluce – zásady využívání kosmického prostoru (umělé družice pro TV, dálkový průzkum země z kosmu, využívání jaderné energie v kosmickém prostoru, deklarace týkající se mez. spolupráce při průzkumu a využívání kosmického prostoru – výklad kosmické smlouvy)

- pomocný orgán VS OSN – Výbor pro mírové využití kosmického prostoru

hranice kosmického prostoru: není stanovena, obecně se uznává že kosmický prostor začíná na nejnižší obletové dráze družic - 100 km (tvořící se obyčejové pravidlo)

Zásady:

1. Kosmický prostor a nebeská tělesa patří všemu lidstvu a jsou volně přístupná k výzkumu a využívání všech států
2. Žádný stát si nemůže přivlastnit kosmický prostor a nebeská tělesa ani jejich části
3. Všechny stanice a zařízení na Měsíci a kosmických tělesech jsou volně přístupná ostatním smluvním stranám (vzájemnost)
4. Zásada spolupráce a vzájemné pomoci při výzkumu, ohled na zájmy ostatních smluvních stran (v případě, že hrozí neshody -> mezinárodní konzultace)
5. Využívání Měsíce a jiných nebeských těles pouze pro mírové účely – zákaz budování vojenských základů, zkoušek zbraní (úplná demilitarizace)
6. Objekty nesoucí jaderné zbraně nesmí být rozmístěny na oběžné dráze, v kosmickém prostoru ani na Měsíci a jiných nebeských tělesech (částečná demilitarizace)
7. Stát vykonává jurisdikci nad objekty zapsanými v jeho rejstříku
8. Kosmonauti jsou vyslanci lidstva – povinnost všech poskytnout jim podporu

9. Státy nesou MPOD za škody způsobené objekty vypouštěnými do kosmického prostoru (i stát z jehož území se objekt vypouští) – absolutní odpovědnost za škody na letadlech/zemském povrchu, jinak subjektivní; pokud škodu způsobí MO, nese odp. ona a ti členové, kteří jsou stranou úmluvy o odpovědnosti

Právní režim a postavení Měsíce a nebeských těles

Dohoda států o činnosti na Měsíci a jiných nebeských tělesech (1979)

- Měsíc a jeho přírodní zdroje jsou společným dědictvím lidstva
- žádný stát si nesmí přivlastnit Měsíc ani jeho část
- navíc (kromě výše uvedených zásad) možnost odvážet vzorky
- až bude možná těžba, státy se zavázaly založit její mezinárodní režim (racionální správa a spravedlivé rozdělení výhod se zřetelem k potřebám rozvojových zemí)
- režim Měsíce se obdobně použije i na jiná nebeská tělesa (pokud nedojde ke zvláštní úpravě)

Význam a funkce státního občanství v mezinárodním právu

Obyvatelé státu

- a) občané
- b) cizinci
 - občané jiného státu
 - apatridé
- c) uprchlíci
- d) azylanti

Občané jsou osoby, které mají ke státu specifický (státoobčanský) poměr (v případě dvojího občanství stát hledí na takovou osobu jako na svého občana)

Většina výhod z obyčejového a smluvního MP plyne pro jednotlivce z důvodu, že je občan určitého státu – institut státního občanství zprostředkovává účast jednotlivce na výhodách plynoucí z MP -> pokud mu je stát pobytu upírá, nastoupí diplomatická ochrana.

Výkon státní moci nad obyvateli je vnitrostátní otázkou – volnost jeho chování však není neomezena – jsou tu závazky z obecného či partikulárního mezinárodního práva (ochrana LP, zásada humanity)

St. občanství = trvalý právní svazek mezi jednotlivcem a státem (vzájemná práva a povinnosti stanoví VP, ale MP spojuje s faktem občanství právní důsledky)

1. Nabývání státního občanství

- podmínky zásadně stanoví VP, ale omezení ze strany OMP a MS
- Haagská úmluva o některých otázkách střetů zákonů o st. občanství (1930) – VP předpisy musí být ostatními státy uznány, pokud jsou v souladu s MP, MS a všeobecně uznanými zásadami v oblasti st. občanství
- obecná zásada: stát může přiznat jednotlivci státní občanství pouze pokud existuje užší faktický vztah (narození, naturalizace, sňatek cizinky se státním občanem, adpoc nezletilého, trvalý pobyt)

právo opce = nabytí státního občanství projevem vůle zainteresované osoby volbou mezi několika občanstvími

opce na základě VP x MP (v souvislosti s postoupením st. území – zejm. po válkách)

vyskytuje se nejčastěji v souvislosti s postoupením území – opční doložka ve smlouvě o postoupení dává možnost výběru obyvatelům území (použito po první světové), může jít též o repatriační smlouvy nebo smlouvy o přesídlení (Postupimská dohoda)

1997 – RE – Evropská úmluva o občanství

- potvrzení obyč. pravidla z Haagské úmluvy – každý stát si určuje, kdo jsou jeho občané + podmínky výše

- zásady:

- a) každý má právo na příslušnost

- b) snaha vyhnout se vzniku bezdomovectví

- c) nikdo nesmí být zbaven příslušnosti

- d) následné změny v manželství nemají mít vliv na st. příslušnost

- zákaz diskriminace

- pov. států v některých případech zajistit nabytí občanství

Maastrichtská a Amsterdamská smlouva o EU zavádějí občanství Unie (doplňuje st. občanství – pr. volit a být volen v obecních volbách kdekoliv, ochrana dipl. orgány kteréhokoliv státu Unie, petiční právo k Evropskému parlamentu)

2. zánik a ztráta občanství

- žádné pravidlo OMP, řídí se VP (smrt občana, propuštění, odnětí občanství)

- Charta OSN – nikdo nesmí být zbaven své státní příslušnosti nebo pr. svou příslušnost změnit

- Evr. úmluva o st. občanství (1997) – vymezené případy, kdy může sml. stát zbavit jedince občanství (nabytí jiného občanství, podvod, služba v cizím vojsku, nedostatek užšího faktického vztahu) – nelze odejmout ani propustit pokud by se osoba stala bezdomovcem

Dvojitá občanství

- nežádoucí jev

- nelze se vůči státu, jehož je osoba občanem, dovolávat druhého občanství

- třetí stát – zásada efektivity (bere osobu jako občana toho státu, ke kterému ji pojí nejužší vztah)

- 1963 – RE – Úmluva o omezení případů vícetím občanství (zánik předchozího občanství při nabývání jiného, otázky vojenské služby)

Pojem užšího faktického vztahu v mezinárodním právu (případy)

Jde o podmínku pro nabytí státního občanství, kterou stanoví obecné mezinárodní právo

případ Nottebohm z roku 1955 MSD - neexistence užšího faktického vztahu může mít vliv na výkon diplomatické ochrany státem

Užší faktický vztah může být založen na:

1. narození

- z rodičů, kteří jsou příslušníky daného státu (ius sanguinis)

- narození na státním území (ius soli)

2. naturalizaci

- sňatek cizinky se státním občanem (1957 – Úmluva o státním občanství vdancých žen)

- udělení občanství na žádost (OMP stanoví meze, MSD – 1955 Nottebohm – podmínka naturalizace: existence užšího vztahu příslušné osoby ke státu – může to mít vliv na výkon diplomatické ochrany -> Guatemala nemusí uznat občanství udělené Nottebohmovi Lichtenštejnskem)

3. legitimace nebo adopce nezletilých osob státním občanem

4. přijetí veřejného úřadu cizincem
5. trvalý pobyt cizince na státním území

zákon ČR stanoví, že nabýt lze: narozením, určením otcovství, nalezením na území, zvolením prohlášením, udělením na žádost (nepřetržitý trvalý pobyt 5 let, neodsouzen v posledních 5 letech za úmyslný tč, propuštěn z cizího svazku)

Druhy cizineckých režimů

Postavení cizinců podléhá vnitrostátní úpravě, která však musí respektovat obecně platné zásady mezinárodního práva (obyčejové normy - ty však nejsou zcela nesporné) a závazky z partikulárních smluv

1985 – VS OSN – Deklarace o lidských právech jednotlivců, kteří nejsou státními občany země v níž žijí

- cizinci – pov. dodržovat zákony státu v němž žijí
- cizinci – práva: na život, osobní bezpečnost, nebýt zbaven svobody, na ochranu proti zásahům do soukromí, rodinných vztahů, rovné postavení před soudem, právo uzavřít sňatek, právo podržet si vlastní kulturu, právo na majetek, shromažďování, právo opustit zemi
- stát může výše uvedená práva omezit zákony potřebnými v dem. společnosti

1. připuštění cizince na území státu

- pouze obecná povinnost spolupráce s ostatními zeměmi
- stát může komukoliv odmítnout přístup (princip předběžného schvalování)
- souhlas se vstupem se vyznačuje v cestovním dokladu jako vízum
- stát oprávněn požadovat, aby byl cizinec vybaven pasem
- s některými státy – smlouvy jež ruší povinnost víza či dokonce i pasovou

2. práva a pov. cizinců

- cizinec podléhá suverénní moci státu pobytu, ale stále je vázán závazkem st. občanství a pov. věrnosti
- obecné MP – pov. poskytnout minimální cizinecký standard – nutno respektovat cizince jakožto lidskou osobnost (osobní a majetková práva – uznání za subjekt, možnost vystupovat před soudem, ochrana před útoky na zdraví, majetek, stát pobytu nesmí vyžadovat cokoli proti jeho domovskému státu, nemá politická práva)

kromě těchto základních práv lze založit další na základě mezinárodních smluv – obvykle zde bývá podmínka reciprocity – v praxi se vyskytuje několik režimů:

- a) zvláštní režim – jde o speciální vnitrostátní úpravu upravující pouze práva a povinnosti cizinců – pokud splní požadavky OMP, mohou postavení cizinců upravit jakkoliv – mohou cizince znevýhodňovat)
- b) režim nejvyšších výhod – strany se navzájem zavazují poskytovat stejná práva, jaké mají na jejich území občané toho cizího státu, kteří požívají nejvyšší míry práv
- c) národní režim – vcelku stejné postavení jako mají vlastní občané (zcela shodné však nikdy nebude – nabývání nemovitostí, stále je tu vztah k domovskému státu..., politická práva, vojenské povinnosti) – tento režim většinou poskytuje ČR čl.42/2 LZPS

3. odchod cizince

- stát nemá právo bránit cizinci v odchodu, ale může odchod vázat na určité řízení
- dočasné zadržení cizince (za účelem trestního stíhání) je možné
- takéž je možné i vyhoštění (ale vyhoštění nesmí být svévolné – čl. 13 MPOPP)

Diplomatický a územní azyl

územní azyl = právo poskytnout stíhanému cizímu občanu vstup a pobyt na svém území (může jej však podrobit určitým omezením)

- je právem státu zvážit, zda azyl poskytne či nikoliv (pov. pronásledujícího státu to strpět)
- azyl nahrazuje diplomatickou ochranu

OMP

- právo na azyl
- azyl se neuděluje při pronásledování za činy nikoliv běžné kriminality, tohoto práva se také nemůže dovolávat osoba podezřelá ze spáchání zločinů proti míru, lidskosti a válečných zločinů

1948 – Všeobecná deklarace lidských práv

1967 – VS OSN – Deklarace o územním azylu

- stanoví pov. států ve vztahu k azylu
- udělení azylu osobě, která spáchala zločin proti míru, lidskosti nebo válečný zločin = porušení kogentní normy MP
- pov. státu, který udělil azyl, umožnit osobě vstup na území a nevydat ji + pov. nedovolit, aby osoba prováděla činnost, která je v rozporu s cíli a zásadami OSN

azyl x uprchlíci

- azyl je založen na OMP, uprchlíci na MS
- azyl je silnější právní titul, větší pr. jistota a více práv
- na azylanty bývá aplikován národní režim

diplomatický azyl = poskytnutí ochrany vysílajícího státu na území přijímajícího státu v budově mise, jako právo jej uznávají jen latinskoamerické státy

extradice – vlastní se nevydávají, je nutná oboustranná trestnost

státy se zavázaly některé činy stíhat, i když nebyly spáchány na jeho území, s výjimkou těchto smluv však stát není zavázán k extradici a je jeho právem přijmout na své území osoby stíhané orgány jejich domovského státu a případně jim poskytnout právo pobytu a ochranu

Diplomatické výsady a imunity

diplomatické výsady a imunity se přiznávají za účelem účinného a nerušeného plnění funkcí členů diplomatické mise

- příslušejí státu a ne osobě – jedině stát se jich tak může vzdát
- právní základ poskytování: reprezentativní teorie (je orgánem státu a bylo by v rozporu se zásadou svrchovanosti, podříditi ho přijímajícímu státu) + funkční teorie (výsady a imunity mají zajistit účinný výkon fci)

nedotknutelnost osobní, obydlí, svoboda pohybu, vynětí z jurisdikce (vyjma žaloby o soukromou nemovitost, dědictví, výkon svobodného povolání)

imunita: obsah imunit je negativní, jde o vynětí z působnosti donucovacích pr. prostředků

výsada: obsah výsad je pozitivní, jde o práva, které požívají jen některé skupiny osob (právo na pocty, osvobození od daní)

- mise a osoby požívající výsad a imunit mají povinnost dbát zákonů přijímajícího státu

výsady a imunity diplomatické mise:

a) používat vlajku a státní znak

- b) nedotknutelnost místností mise (absolutní - orgány státu vstoupit jen se svolením vedoucího mise + musí podniknout opatření k ochraně) - místnosti mise, ale nesmí být užívány v rozporu s funkcí diplomatické mise (např. nesmí být využívány pro poskytování diplomatického azylu)
- svoboda spojení mise s vládou a ostatními misemi
- c) nedotknutelnost archivů a dokumentů mise – v případě vážného podezření je možné zavazadlo v přítomnosti dipl. zástupce otevřít
- d) osvobození od poplatků a daní vyjma poplatků za skutečně poskytované služby (za elektřinu)

výsady a imunity diplomatických pracovníků (i členů jejich rodin, děti do 18 let):

- a) osobní nedotknutelnost (jen sebeobrana, překažení tr. činu)
 - b) nedotknutelnost soukr. obydlí, korespondence
 - c) svoboda pohybu
 - d) vynětí z jurisdikce (vyjma soukr. nemovitosti, dědění, svob. povolání) – nemá pov. svědčit
 - e) osvobození od daní a poplatků
- na manžela a děti starší 18 let se mohou výsady a imunity vztahovat na základě mezinárodní zdvořilosti

administrativní a technický personál, služební personál – výsady a imunity jen pokud plní své funkce

- vznik výsad a imunit – od vstupu na území (příp. pověřením, pokud už je na území)
- při průjezdu třetím státem – výsady a imunity v omezené míře
- zánik výsad a imunit – opuštění území nebo uplynutí doby určené k opuštění země

doktríny výsad a imunit:

teritoriální – diplomat – pochodující státní území

reprezentativní – panovník vyslal posla (alter ego) má tedy i on určité výsady

funkční nutnosti – jsou zde ke komunikaci mezi státy

personální rozsah:

časový rozsah:

od okamžiku vstupu na území (od okamžiku pověření)

konec:

smrtí (osobám blízkým stát určí rozumnou dobu k vypořádání záležitostí)

porušení závazků – stát určí lhůtu k opuštění státu (i 24 h)

odvolání z funkce

věcný rozsah:

ochrana a nedotknutelnost diplomata (zajištění důstojnosti a života)

nedotknutelnost – nelze zadržet, zatknout ani do vazby (zvláštní situace – možné zakročit, ohrožuje-li diplomat

bezprostředně někoho na životě nebo tak něco)

Jurisdikční imunita – absolutní v trestním řízení, relativní v občanskoprávních a správních věcech. Může být stranou, pokud

chce ohledně daní – vyňati z přímých (státy vrací i nepřímé), vyňati z povinného ručení, důchodového systému

nedotknutelnost misí – absolutní (bez souhlasu nelze vstoupit), přijímající stát je povinen zaručit a zabezpečit určitý chod

mise nenáleží jedincům vykonávajícím diplomacii, ale jsou připsány státům - zřící se jich může předseda vlády, ministr zahraničních věcí a prezident. Zřeknutí může být až následně a jen pro konkrétní případ

Právní prostředky mírového urovnávání mezinárodních sporů

způsob mírového urovnání mezinárodních sporů, kdy na základě dohody mezi spornými stranami je spor vyřešen rozsudkem nestranného orgánu, který je k tomu zmocněn stranami

- rozhodnutí je v tomto případě závazné a konečné
- soudy ale nemohou vymáhat jejich plnění
- pravomoc je zásadně fakultativní – vždy je třeba souhlas sporných stran

a) mezinárodní soudy

- stálé orgány zřízené trvale, mají podrobná procesní pravidla, stálá judikatura

b) rozhodčí orgány

- buď zřizovány pro konkrétní spory či jako stálé, více se zde projevuje vůle stran
- MSD zřízen Chartou OSN (nejvýznamější mezinárodní soud)
- mohou přihlížet i k pol. skutečnostem

1. mezinárodní rozhodčí řízení

- kodifikace – Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů (1899, 1907)
- příslušnost zásadně projevem vůle stran (kompromis, kompromisní doložka, konkludentní souhlas)
- podle OMP je rozsudek konečný

a) Stálý rozhodčí soud v Haagu

- stálý seznam arbitrů
- rozhoduje spory mezi státy

b) rozhodčí tribunály pro mořské právo

- dva druhy - na výklad a aplikaci Úmluvy a na speciální otázky (ty mohou navíc provádět šetření)
- tribunál se vytvoří na žádost sporné strany

c) rozhodčí řízení při rozhodování sporů z investic

- investice soukromé osoby z jednoho státu na území druhého státu
- investice chráněny zejména dvoustrannými smlouvami o ochraně a podpoře investic (ČR vázána asi 50)
- vzniklý spor může mít povahu sporu mezi státy nebo sporu investora a státu (Lauder x ČR – CME) – takový spor má smíšený charakter
- 1965 – Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (zřizuje Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic ve Washingtonu)
- rozhodování podle práva v závislosti na dohodě, pokud není – VP právo státu a použitelná pravidla MP
- patří sem i spory týkající se znárodnění v rozporu s dohodami mezi státem a soukr. osobami (zmezinárodněné dohody – Texaco – Lybie vs USA)

2. mezinárodní soudní řízení

- rozhodování sporů právní povahy sborem soudců z povolání na základě mezinárodního práva a v pevných procesních formách

a) Mezinárodní soudní dvůr

- viz otázka č. 35

b) Mezinárodní tribunál pro mořské právo (1982)

- sídlo: Hamburk
- 21 členů (zásada spravedlivého geografického zastoupení)
- přístup mají státy i MO
- řeší otázky výkladu nebo aplikace úmluvy o mořském právu + kterýkoliv spor z dohody, která na něj odkazuje
- specializované komory - Komora pro spory týkající se mořského dna a komory ad hoc (přístup mají i pr. osoby vykonávající průzkum a těžbu na mořském dně)

Evropská úmluva o mírovém urovnávání sporů (1957)

- sjednána na půdě RE
- stanoví závazek přijmout obligatorní jurisdikci MSD, strany ale mohou dát v konkrétním sporu přednost jinému řešení
- v případě neplnění rozhodnutí MSD – možnost obrátit se na Výbor ministrů

Mezinárodní soudní dvůr (příslušnost a rozsudková činnost)

- navazuje na Stálý soud mezinárodní spravedlnosti (Haag 1921-1940)
- značná materiální (podobné statuty) a formální souvislost (odkazy ve smlouvách dříve mířící na Stálý soud míří na MSD)
- vytvořen po 2. světové jako jeden ze šesti hlavních orgánů OSN
- právním základem je Charta OSN, statut a jednací řád (zmocnění čl.30)
- sídlem je Haag

- členové OSN jsou zároveň členy statutu MSD, ale neznamená to přijetí obligatorní jurisdikce

složení: sbor 15 soudců, na devět let, voleno 5 po třech letech (voleni ze seznamu osob navrženého národními skupinami Stálého rozhodčího soudu – VS OSN + RB OSN)

- zásada zastoupení všech civilizací a pr. systémů
- zasedá zpravidla v plénu, pro určité záležitosti i tříčlenné senáty

jurisdikce:

- příslušný rozhodovat spory mezi státy a podávat určitým mezinárodním organizacím posudky o právních otázkách související s jejich činností

- příslušnost MSD je fakultativní (snaha o obligatorní jurisdikci)

- stranami sporu mohou být pouze státy

- řeší zásadně otázky právní povahy

- jurisdikce může být založena

a) dohodou (lze i mlčky v případě spolupráce s MSD a nenamítnutím jeho nepřislušnosti)

b) doložkou ve smlouvě

c) jednostranným opčním prohlášením o obligatorní jurisdikci dvora (reciprocita)

sporné řízení

- zahajuje se oznámením kompromisu x písemnou žalobou (pokud je druhá strana pod jurisdikcí MSD)

- MSD může učinit zatímní opatření

- možnost vynést rozsudek pro zmeškání (pokud se druhá strana neúčastní – např. Nikaragua x USA)

- řízení písemné a ústní

- rozhodování na základě práva (čl.38 statutu MSD) - mezinárodní smlouvy, mezinárodní obyčej, obecné zásady právní, soudní rozhodnutí a učení znalců (na základě dohody možno rozhodovat dle zásad spravedlnosti)

- rozhodování většinou přítomných, porady jsou neveřejné

- rozsudek je konečný bez možnosti odvolání, ale připuštěna obnova řízení

- rozsudek MSD je pro strany závazný

- v případě neplnění rozhodnutí -> donucení nebo se strana může obrátit na RB OSN (ta by ale jednala jen v případě ohrožení míru a bezpečnosti)

Mezinárodní soudní dvůr (příslušnost a posudková činnost)

- upraveno čl.65 statutu

- oprávnění žádat mají Valné shromáždění a Rada bezpečnosti a mezinárodní organizace přidružené k OSN, které k tomu zmocnilo Valné shromáždění (MOP, Světová zdravotnická organizace, Mezinárodní námořní organizace)
- toto řízení se zahajuje na písemnou žádost oprávněné mezinárodní organizace (orgánu); otázka se - - může týkat pouze právních otázek, a to těch, které vznikly v oboru činnosti orgánu
- všechny státy jsou o zahájení posudkového řízení informovány
- na řízení se použijí ustanovení statutu, které platí pro sporné věci (pokud MSD uzná jejich použitelnost - čl.68)
- posudky se vyhláší na veřejném zasedání (23 posudků do r. 1998)
- posudky jsou právně nezávazné, mají však obrovský morální a odborný význam (zvláště jednomyslné)

Mezinárodní tribunály zřízené za účelem potrestání zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a zločinů proti míru

porušení zákazu použití ozbrojené síly, pravidel války nebo páčání zločinů proti lidskosti = odp. válčící strany + trestní odp. jednotlivců za konkrétní tr. činy (jednotlivce může trestat jeho vl. stát i protivník)

1945 – USA, VB, FRA, SSSR – Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy + Statut Mezinárodního vojenského tribunálu

Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku (1945)

- trestal tyto zločiny osob, které jednaly v zájmu evropských zemí Osy:
 - a) zločiny proti míru (útočná válka)
 - b) válečné zločiny (vražda zajatců, špatné zacházení s civilním obyvatelstvem)
 - c) zločiny proti lidskosti (vyhlazování, zotročování, deportace) páchané před válkou i za války

Mezinárodní vojenský tribunál v Tokiu (1947) – obdobně

- ustaven Mezispojeneckou komisí pro Dálný východ

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (1993)

- vytvořen rezolucí Rady bezpečnosti jako její pomocný orgán
- příslušnost trestat zločiny proti lidskosti, genocidium a válečné zločiny (nikoliv zločiny proti míru) spáchané od 1.1.1991
- trestán může být příslušník kteréhokoli státu
- primát před národními soudy – může požádat národní soud o předání zločince
- zásada ne bis in idem – pokud již byl souzen mezinárodním tr. tribunálem, nemůže být souzen národním soudem, naopak to neplatí, pokud byl před nár. soudem souzen jen za běžný tr. čin nebo vnitrost. řízení směřovalo k ochraně jednotlivce před mez. trib.
- organizace: 2 soudní komory (2x3 soudci), odvolací komora (5 soudců), prokurátor, kancelář
- sídlo v Haagu
- tresty odnětí svobody (max. doživotí) a zbavení maj. výnosů z tr. činnosti

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (1994)

- vytvořen rezolucí Rady bezpečnosti jako její pomocný orgán
- vztahuje se na činy spáchané na území Rwandy nebo občany Rwandy na území sousedních států spáchané v roce 1994
- trestá zločiny proti lidskosti, genocidium a porušení čl. 3 ženevských úmluv a dodatkového protokolu II
- společná odvolací komora a prokurátor se soudem pro býv. Jugoslávii

1998 - schválen statut Mezinárodního trestního soudu

- půjde o tr. soud s univerzální působností
- nebude orgánem OSN, bude mít MP subjektivitu

- trestá zločin genocidy, proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese (nově)
- zločiny jsou nepromlčitelné, ale pro tr. odp. se vyžaduje úmysl a vědomost
- komplementární jurisdikce – nesmí zasáhnout do vnitrost. řízení – jen pokud by stát byl neschopen nebo neochoten zločince potrestat
- může trestat činy spáchané na území smluvní strany nebo občanem smluvní strany
- nepřihlíží se k veřejné funkci
- podat oznámení mohou sml. strany, prokurátor nebo Rada bezpečnosti
- vstoupí v platnost po uložení 60ti ratifikačních listin

Zvláštní soud pro Sierra Leone

- má být zřízen na základě dvoustranné smlouvy mezi OSN a vládou Sierra Leone
- bude stíhat i zločiny podle VP
- ostatní země s ním nemají pov. spolupracovat – vydávat zločince (x ostatní tribunály)

1968 – Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti

Kambodža

Dělení mezinárodních smluv podle formy, obsahu a počtu smluvních stran

Prameny pr. úpravy:

- Vídeňská úmluva o smluvním právu (1969)
- Vídeňská úmluva o smluvním právu mezinárodních organizací (1986)

Mezinárodní smlouva = dohoda mezi státy (mez. organizacemi), kterou se zakládají či mění (ruší) vzájemná práva a závazky podle mezinárodního práva

- nepatří sem dohoda mezi vládou a cizí soukromou společností – na tu se vztahují vnitrostátní předpisy
- využívá se mnoho různých názvů – zpravidla náhodně (ale smlouva u dvoustranné upravuje zpravidla zásadní otázky narozdíl od dohody či ujednání; stejně tak úmluva)

1. Dělení dle formy:

- a) písemné a ústní (spory)
- b) veřejné a tajné (jsou dovoleny, ale nesmí být namířeny proti třetím státům)
- c) v plné (nejprve autentifikovány a pak ratifikovány – 1 smluvní dokument) a zjednodušené formě (jiné orgány - např. ministr zahraničí, velvyslanec – závaznost je založena na několika oddělených právních dokumentech – dopisy, nóty)
- d) prezidentské (souhlas parlamentu), vládní (def. souhlas vlády – konfirmace), resortní

2. Dělení dle počtu smluvních stran:

- a) dvoustranné (nejpočetnější), vícestranné, mnohostranné, oblastní, univerzální
- b) otevřené (zpravidla smlouvy univerzální), polootevřené – polouzavřené (vstup vázán na splnění podmínek a souhlas – např. přijetí do OSN), zavřené (konzulární, o obchodu, pohraniční režim)

3. Dělení dle obsahu:

- a) politické a hospodářské
- b) rovné a nerovné (v rozporu se zásadou svrchované rovnosti, nerovnost – pr., pol. a hosp.)
- c) právotvorné (obsahují obecné právní normy – obdoba zákona, většinou mnohostr., ale lze i dvoustr. – rámcová o obchodu) a kontraktuální (dohoda o zvl. právech – např. celní dohoda, o spolupráci, smlouvy o vzájemné pomoci, půjčky)
- d) s jednorázovým (vytyčení hranic) a opakujícím se plněním (o clech)
- e) mírové (za ozbrojeného konfliktu suspendovány) a válečné

4. Podle doby trvání smlouvy:

- a) krátkodobé, dlouhodobé, časově neomezené
- b) preliminární (prozatímní) a definitivní

Proces vzniku mezinárodní smlouvy

1. příprava textu

- nejprve průzkum, zda je zájem uzavřít smlouvu s určitým obsahem
- tvorba samotného textu smlouvy
- na závěr osobní setkání zástupců zúčastněných stran
- MO!!

- jazyk smlouvy – u dvoustranných zpravidla oba (pokud jsou různé jazykové skupiny, tak ještě jeden světový), u mnohostranných zpravidla několik světových jazyků – smluvní volnost stran

- části smluv – preambule (je formálně stejně platná jako vlastní text smlouvy – důležitá pro interpretaci), vlastní text, závěrečná ustanovení (platnost, řešení sporů), datum a místo uzavření smlouvy, podpisy zplnomocněnců

2. schválení textu

- fixuje obsah smlouvy bez jakýchkoliv právních důsledků
- 2str. smlouva (souhlas všech) x mnohostr. (souhlas 2/3, u pol. a odzbrojovacích smluv - konsens)

3. ověření textu (autentifikace)

- akt jednajících stran, kterým se text smlouvy stává definitivním a původním
- text je uznán za správný, neměnný a oficiální
- rozdíl oproti schválení: text po schválení může být ještě měněn
- provádí se podpisem (může být již definitivním projevem vůle být smlouvou vázán), podpisem ad referendum (vázáno na souhlas jiného orgánu státu), parafováním (předběžný podpis – pouze iniciály)

4. ratifikace

- definitivní souhlas státu být úmluvou vázán
- pro nastoupení pr. účinků je třeba, aby se smlouvou vyslovil souhlas také stanovený počet smluvních stran
- stát je povinen zdržet se po souhlasu činů, které by směřovaly ke zmaření předmětu a účelu smlouvy
- ostatní státy nemají své def. rozhodnutí nepřiměřeně protahovat (zás. dobré víry)

a) podpis

- může mít účinky definitivního souhlasu, jestliže to vyplývá z postavení podepisujícího nebo se na tom strany dohodly (i parafa a podpis ad referendum po schválení)

b) ratifikace

- slavnostní potvrzení mezinárodní smlouvy (zprav. hlavou státu)
- MP nestanoví, která smlouva vyžaduje ratifikaci – volnost smluvních stran
- nevyžaduje se u smluv uzavíraných ve zjednodušené formě (resortní dohody)

c) přistoupení (akcese, adheze)

- definitivní přijetí závaznosti smlouvy státem, který se jejího uzavírání nezúčastnil
- akcese (příjem všech práva a pov.) x adheze (jen některá)
- možné jen u otevřených smluv

- stát smlouvu ratifikuje, aniž by ji předtím podepsal

d) přijetí

- zjednodušená forma ratifikace nebo přistoupení ke smlouvě
- může mít účinky ve VP (nebyl dán souhlas parlamentu)

e) schválení (aprobace, konfirmace)

- zjednodušená forma ratifikace
- podepsaná smlouva někdy vyžaduje k platnosti pozdější schválení nebo se podepisuje s výhradou pozdějšího schválení (vládní a resortní dohody)

závazný projev vůle státu přijmout závazky z MP smlouvy

- je jednostranným aktem
- výše popsané způsoby nemají MP následky
- MP akt – výměna ratifikačních listin mezi smluvními státy nebo jejich uložení u depozitáře (depozitářem většinou stát, kde byla úmluva sjednána nebo MO)

počátek platnosti MS

- čl.24/1 víd. úml. – závisí plně na vůli států, pokud se nedohodnou jinak, je smlouva platná poté, co ji přijmou všechny státy, co se na jejím sjednání podílely
- je možné se dohodnout na prozatímním provádění smlouvy
- smlouva může působit i zpětně, pokud s tím smluvní strany výslovně souhlasí

Důvody neplatnosti mezinárodních smluv

Předpoklady platnosti mezinárodní smlouvy:

1. způsobilost smluvních stran

čl.6 VÚ – každý stát má absolutní způsobilost (tato způsobilost je atributem státní suverenity), v mezinárodní federaci mají dílčí takovou způsobilost, jako jim přiznává Ústava, v konfederaci je jim ponechána neomezeně; částečná způsobilost přiznána např. Svaté stolici, povstaleckým stranám

2. předmět smlouvy

- nesmí být fyzicky nemožný (absolutně)
- nesmí být v rozporu se základními zájmy mezinárodního společenství jako celku (ius cogens a cíle a zásady OSN)
- čl. 53 vídeňské úmluvy – rozpor s kog. normou -> neplatnost
- charta OSN stanoví svoji přednost před závazky smluvních stran z jiných úmluv (nepůsobí neplatnost)

3. řádný projev vůle smluvních stran

a) pravomoc uzavírat MS

- veškeré pr. relevantní akty musí být provedeny oprávněnými orgány (nebo jejich zplnomocněnci) -> právo druhého státu si to ověřit

- VP stanoví, kdo uzavírá MS

- MP úprava je ve vídeňské úmluvě – určité orgány nemusí předkládat plné moci – právo všestranného zastupování má: hlava státu, vláda, min. zahraničí, vedoucí dipl. mise, pověřený zástupce na mez. konferenci (poslední dva jen pro přijetí, nikoliv podpis)

- pokud hlava státu, vláda, min. zahr. jednají ultra vires (mimo platné právo) z hlediska VP, smlouva platí (jediná výjimka – bylo-li toto porušení zřejmé, zřejmost musí být objektivní)

b) plná moc

- oficiální dokument opravňující k provedení některých nebo všech pr. aktů, které směřují k uzavření MP smlouvy (všeobecné x zvláštní)
- musí být řádná (vydaná oprávněným orgánem) a písemná
- je možné od předložení plných mocí ustoupit, a to i mlčky - pokud odstoupení od požadavku předložení plných mocí nepůjde prokázat -> neplatnost
- pokud plnomocník překročí plnou moc -> neplatnost v rozsahu překročení
- nedostatek plných mocí může být zhojen ratifikací (akt provedený nezmocněncem bude státem potvrzen) – účinky ex tunc

4. skutečný souhlas

- zevní projev vůle musí odpovídat skutečné vůli stran
- vadný projev může nastat v důsledku těchto skutečností:
 - a) omyl
 - faktický (předpokládá skutečnost, která v době uzavření smlouvy neexistuje) x ve formulaci textu (nezpůsobuje neplatnost, smlouva se plní podle skutečné vůle stran)
 - omyl působí neplatnost, jen pokud byl příčinou uzavření smlouvy a jen tehdy, pokud úmluvu některý z mýlících se států napadne (pak neplatnost ex tunc – od samého začátku)
 - jednostranný x oboustranný (společný)
 - právo domáhat se neplatnosti v případě, že šlo o omyl, nemá strana, která k vlastnímu omylu přispěla, nebo byla na možnost omylu upozorněna
 - MSD – 1962 – Preah Vihear (Kambodža x Thajsko) – konstatoval výše uvedené
 - b) podvod (čl. 49 víd. úml.)
 - jednající stát přiměje druhý stát k uzavření smlouvy podvodným jednáním
 - strana, která se stala obětí, se může dovolat neplatnosti od samého počátku
 - norimberský voj. tribunál – Mnichovská dohoda – podvod – Německo ji nemělo v úmyslu splnit
 - c) korupce (čl. 50 víd. úml.)
 - poskytnutí neoprávněných osobních výhod představiteli státu s cílem ovlivnit ho ke zneužití pravomocí ve prospěch druhé strany
 - korumpujícím musí být stát (nikoliv jen osoba vystupující jeho jménem) + příčinná souvislost
 - neplatnost od počátku
 - d) použití síly a hrozba silou (čl. 51 víd. úml.)
 - nedojde ke svobodnému projevu vůle
 - nátlak činěn na představitele státu nebo na stát
 - smlouva je neplatná (nulitní = abs. neplatnost)
 - 1969 – víd. konference: Deklarace o zákazu vojenského, pol. nebo hosp. donucení při uzavírání MS

Pakt Společnosti národů stanovil pro neregistrované smlouvy, že nejsou závazné

současná úprava

- registrace a publikace smluv podle čl. 102 Charty OSN (publikace v United Nations, Treaty Series)
- Charta OSN stanoví povinnost registrace, ale sankcí je pouze to, že neregistrované úmluvy se nelze před OSN dovolat

Aplikační pravidla mezinárodního smluvního práva

1. zásada poctivého dodržování smluv (pacta sunt servanda) – čl. 26 a 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (1969) – MS zavazuje strany a ty jí musí plnit v dobré víře a nemohou se dovolávat VP jako důvodu neplnění
 - plní se jen platné smlouvy -> MODP

2. platnost a účinnost úmluvy

- platnost: od vzniku pr. poměru mezi stranami

- účinnost: od okamžiku, kdy strany mají povinnost smlouvu provádět
- většinou spolu splývají
- v případě suspendování smlouvy nezaniká její platnost, ale není účinná

3. územní rozsah působnosti smlouvy

- záleží na vůli smluvních stran
- pokud strany tuto otázku neupraví, má smlouva působnost na celé jejich území
- mezinárodní federace (smlouva zavazuje stát, který ji uzavřel, vnitrostátní federace – závazná pro celé území federace (fедераční klauzule v některých smlouvách USA – záleží na souhlasu členských států)
- dříve se užívala koloniální klauzule – MS se nevztahovala na urč. vyjmenovaná území (kolonie)

státy někdy neplní – předem se pojišťují:

smluvní záruky

záruky dané třetím státem

rozlišuje se okamžik platnosti x účinnosti (od kdy jsou povinny ji provádět) – zpravidla splývají ale mohou se lišit – důvodem je, aby se strany mohly na plnění připravit

pokud není zvláštního ustanovení, aplikuje se smlouva na celé území (dříve tzv. koloniální klauzule – nevztahovala se na urč. vyjmenovaná území)

účinky na třetí státy – závazek pro něj pouze pokud to byl úmysl a on s tím písemně souhlasí čl.35 VÚ – to je problematické – a co smlouva o Antarktidě, o kosmickém prostoru – působí vůči všem čl. 38 to řeší přes obyčejové právo

změna a revize smluv – u dvoustranných nutný souhlas obou

dobu platnosti – neomezená platnost, možnost prorogace (prodloužení, automatické prodlužování, potvrzení o platnosti

ukončení platnosti, suspendování (způsobem, který sama předvídá, na základě jiné dohody či obecného mez. práva)

uplynutí času, splnění smlouvy, dohoda stran, rozvazovací podmínka, sjednání nové smlouvy (čl.59), výpověď (pouze pokud to smlouva umožňuje, či všichni souhlasí) či vystoupení, hrubé porušení dvoustranné smlouvy čl.60/1 /u mnohostranných je to složitější), podstatná změna okolností čl.62, nemožnost plnění (dodatečná), rozpor s nově vzniklým kogentním pravidlem, vyjít z užívání

VÚ požaduje písemnou formu a notifikaci ostatním smluvním státům

Prameny a zásady práva ozbrojeného konfliktu

do 1. světové války: právo na válku a právo platné za války -> Briand-Kellogův pakt (1928) a charta OSN (1945), čl. 2/4 – zákaz útočné války

možné použití ozbrojené síly:

1. ozbrojené akce proti útočníkovi na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN
2. akce regionální organizace zmocněné Radou bezpečnosti
3. výkon práva individuální nebo kolektivní sebeobrany proti útoku druhého státu dle Charty OSN čl.51

pouze právo na obrannou válku, ale zájem na právní úpravě války trvá – často nelze rozlišit agresora

prameny:

1. Pařížská deklarace o námořním právu (1856), revidována 1899, 1907
2. Ženevská úmluva o osudu raněných a nemocných při armádách v poli (1864)
3. Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní + řád války pozemní (1899)
4. Úmluvy o počátku nepřátelství (1907)
5. Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní (1907)
6. Ženevský protokol o zákazu chemických a bakteriologických zbraní (1925)

7. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků polních armád (1929)
8. Ženevská úmluva o nakládání s válečnými zajatci (1929)
9. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli (1949)
10. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři (1949)
11. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci (1949)
12. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války (1949)
13. Haagská úmluva o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (1954)
14. Deklarace o zákazu použití nukleárních a termonukleárních zbraní (1964) – VS OSN*
15. Dodatkové protokoly I a II k ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (I) a ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (II) (1977)
16. Dodatkový protokol III.

úmluvy kodifikovaly obyčejová pravidla -> závazná i pro nesmluvní státy (pokud formulovala nová pravidla, i ta se stávala obyčejem)

obecné zásady v těchto úmluvách obsažené umožňovali vyplnění mezer

v Haagském systému – doložka o všeobecné účasti (si omnes) -> aplikace jen tehdy, pokud dodržují všechny válčící strany (protože šlo zároveň o obyčej, neuplatňovalo se)

v Ženevském systému – není-li některý účastník signatářem, musí úmluvu ostatní smluvní státy mezi sebou aplikovat

zásady:

1. zásada válečné účelnosti – cílem války je násilně zlomit odpor protivníka – možno poškozovat protivníka všemi účelnými způsoby
2. zásada právní regulace války (převládá nad zásadou 1) – výběr prostředků a způsobů vedení války je omezený
3. zásada humanity – cílem vál. pr. je zhumanizovat válku, aniž by tím bylo znemožněno zlomení odporu protivníka
 - a) přímé válečné násilí je možno užít pouze proti kombatantům a vojenským objektům
 - b) zákaz používání perfidních prostředků či takových které působí zbytečné utrpení nebo škody a nejsou potřebné k zlomení odporu protivníka

1968 – Deklarace VS OSN – pov. vládních orgánů:

1. právo používat prostředky k poškození nepřítele není neomezené
2. zakázáno útočit proti civilnímu obyvatelstvu.
3. musí se vždy činit rozdíl mezi osobami, které se účastní nepřátelství a civ. obyvatelstvem.

humanitární právo = upravuje metody a prostředky vedení války, jakož i vztah válčících stran k neutrálním tak, že chrání oběti konfliktů.

dva systémy

důležité bylo vypracovat definici agrese – Valné shromáždění to učinilo v roce 1974 (použití ozbrojené síly státem neb skupinou států proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti jiného státu způsoby vypočtenými v této definici)

defacto zůstalo jen právo na obrannou válku

útočná válka je kvalifikována jako nejtěžší mezinárodní zločin

zásady

lidskosti (humanity)- jen proti kombatantům, zákaz zrádných prostředků

válečná účelnost

právní regulace války

počátek války:

vypovězení – Haagská úmluva o počátku nepřátelství 1907

přímé vypovězení x ultimátum

často porušováno

má za následek přerušení veškerých mírových vztahů

neplatí mírová pravidla mezinárodního práva, nedotčeny však zůstávají urč. obecné zásady mezinárodního práva (svrchovaná rovnost států, zásada lidskosti, dodržování smluv...)

přerušují se diplomatické a konzulární styky

přestávají platit dvoustranné mezinárodní smlouvy mezi nepřátelskými státy, jež upravovaly různé oblasti mírových vztahů
soukromý nepřátelský majetek nemůže být konfiskován, ale lze jej podrobit omezením (sekvestrovat – zadržet – po válce ale vrátit či nahradit?)

přerušení obchodních styků mezi příslušníky nepřátelských států

válečná oblast – vyňato z ní je území neutrálních států, neutralizovaná území, Antarktida, kosmický prostor a tělesa

zastavení válečných akcí:

přerušení boje (k sesbírání padlých)

místní příměří (jen na určité části fronty)

obecné příměří (zpravidla předchází ukončení konfliktu)

kapitulace – zastavení válečných akcí vzdáním se

ukončení válečného stavu:

mlčky x jednostranným prohlášením x mírovou smlouvou

neutralita:

prostá válečná – přistupovat k oběma stranám stejně, právo na nedotknutelnost území

trvalá neutralita – smlouvou se stát zřekl práva účasti na jakémkoliv budoucím mezinárodním ozbrojeném konfliktu (nelze jednostranným prohlášením, je třeba smlouvy s významnými mocnostmi, případně sousedními státy)

uznaná x garantovaná (vystoupí i aktivně na jeho případnou obranu)

Švýcarsko, Rakousko, Laos

Omezená volba prostředků a metod vedení ozbrojeného konfliktu

Úprava

- mezinárodní obyčej – k poškození nepřítele nelze použít jakýchkoliv prostředků -> kodifikováno v Haagských úmluvách (1899, 1907) – čl. 22 Řádu pozemní války

- dodatkové protokoly I a II k ženevským úmluvám z r. 1949 (1977)

- Úmluva o zákazu určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky (1980)

- Úmluva o zákazu použití nášlapných min (1997)

Základní pravidla regulující vedení války (dodatkový protokol I):

1. strany nemají neomezené právo volby prostředků a způsobů vedení války

2. zákaz používat zbraně, jež působí nadměrné zranění nebo zbytečné utrapy

3. zákaz působit rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí

Pozemní válka

a) zákaz některých prostředků: zápalné střely, dum-dum střely, jedy, plyny, nukleární zbraně

b) zákaz některých způsobů vedení války: útok na vzdávajícího se nepřítele, proradnost (válečná lest je povolena), použití vojenských odznaků jiného státu, útok proti místům, jež nekladou nepříteli odpor a nejsou obsazena ozbrojenými silami protivníka, ničení nepřátelského majetku (povoleno jen v nutných případech)

Námořní válka

- válčící strana nemusí respektovat cizí státní příslušníky a jejich majetek (zabavování a ničení obchodních lodí)

- zákaz některých činností: bombardování neohrazených míst, nemocničních lodí, užívat určitým způsobem samočinné podmořské miny (povinnost notifikace)

Letecká válka

- 1923 – Haagská pravidla letecké války – nenabyla platnost, ale jde o aplikaci obecných zásad válečného práva na leteckou válku -> značný význam
- zákaz některých způsobů vedení války: bombardování nechráněných míst, bombardování jako prostředek terorizování obyvatelstva, útok na letce zachraňující se padákem

Chemické a bakteriologické zbraně

- 1925 – ženevský protokol o zákazu těchto zbraní (kodifikoval obyčejovou normu MP)

Jaderné zbraně

- nepřímý zákaz skrz obecné normy MP:
- a) zásada lidskosti
- b) boj lze vést jen proti ozbrojeným silám protivníka
- c) zákaz jedovatých plynů a všech podobných prostředků
- d) zákaz poškozování živ. prostředí
- e) neutrální státy nesmějí být předmětem nepřátelských akcí
- 1961 – OSN – Deklarace o zákazu použití nukleárních a termonukleárních zbraní
- 1996 – MSD – posudek (VS) – nenalezeno žádné obyčejové ani smluvní pravidlo, které by jejich použití konkrétně zakazovalo, ale jejich použití by bylo v rozporu z hlediska zásad a pravidel mezinárodního humanitárního práva (sporné je použití těchto zbraní v případě existenčního ohrožení státu)

Konvenční zbraně

- Úmluva o zákazu určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky (1980) + 4 protokoly (I a III se vztahují jen na válečné konflikty)
- Protokol č. 2 se týká nášlapných min

zásada reciprocit - klauzule SI OMNES

podle této klauzule se aplikovaly pravidla Haagské smlouvy jen na smluvní strany a na zbytek se použil obyčej – Ženeva toto zrušila ->

Ženevské právo: aplikace smluv, i když jedna ze stran není smluvní stranou
i když jeden stát použije chem. zbraň nemůže druhý stát automaticky ji použít taky

Martensnova klauzule

1879 navrhl zásadní klauzulu k zásadě reciprocit
nemáš-li smlouvu, tak musíš aplikovat obyčejová pravidla
když nejsou obyč. pravidla obecné zásady právní
když není ob. zásady právní společenské svědomí (Kant: mravní zákon v nás) – je třeba páchat dobro nikoli zlo –
společenské svědomí: vox populi

Kombatanti, vyzvědači a žoldnéři v mezinárodním právu

Úprava: Řád pozemní války (Haag 1899, 1907)

příslušníci ozbrojených sil – 2 kategorie:

1. kombatanti

- příslušníci pravidelných nebo nepravidelných ozbrojených sil určeni k plnění bojových úkolů
- jsou výlučně oprávněni k aktům válečného násilí (v mezích zákonů a obyčejů války)
- musí mít odpovědného velitele, viditelný znak na dálku (odlišení od civilního obyvatelstva), nosí otevřeně zbraň, zachovávají zákony války
- až do 2. sv. války mohli legálně vést válečné akce jen regulérní armády (výjimka: povstání obyvatelstva na vl. území proti postupujícímu nepříteli), partyzánům toto umožněno až po 2. světové válce
- příslušníci ozbrojených sil neuznané války
- na moři: posádky válečných lodí, znaky: podřízena přímé pravomoci státu, pod jehož vlajkou pluje, zevní znaky, velitel ve voj. službě daného státu a zapsán v seznamu, posádka podrobena voj. kázni a loď zapsána v rejstříku vál. loďstva (dříve korzárské lodě: zrušeny 1856 – Pařížská deklarace o námořním právu), posádky obchodních lodí též status válečných zajatců
- posádky vojenských letadel (i výsadkáři)

2. nekomatanti

- jsou to: zdravotní služba, lékaři, vojenští duchovní
- mohou používat zbraň, ale pouze pro vlastní obranu
- mají postavení válečných zajatců

parlamentář:

osoba vyslaná velitelem k vyjednávání s protivníkem (bílá vlajka)

výsada nedotknutelnosti (ztratil by ji, pokud by svého úkolu využil k vyzvědačství)

jiné osoby (nejsou příslušníky ozbrojených sil, ale oficiálně je doprovázejí – vál. zpravodajové) – status obdobný nekomatantům

pokud vede válečné akce osoba, která k tomu není oprávněna, nepožívá ochrany vál. práva a válčící stát ji může trestat podle svého zákonodárství

vyzvědač:

- osoba, která tajně nebo pod falešnou záminkou sbírá v operačním prostoru válčící strany informace s úmyslem předat je nepříteli
- mezinárodní právo je nechrání – upadne-li do moci nepřátelské strany, nemá právo na postavení válečného zajatce a může být potrestán dle zákonodárství (obvykle trest smrti)
- za vyzvědače se nepovažují vojenští zvědové, kteří v uniformě pronikli na nepřátelské území (taktéž vojenští poslové)

žoldněř:

- osoba, která je speciálně najata v místě nebo v zahraničí k tomu, aby bojovala v ozbrojeném konfliktu (účast motivuje osobním ziskem, je jí slíbena odměna, která podstatně převyšuje odměnu kombatantům, není občanem a nemá bydliště v jednom z válčících států)
- nepožívají ochrany mezinárodního práva: nemají statut kombanta ani válečného zajatce

Regulace vnitrostátních ozbrojených konfliktů

Případy kdy na území jednoho státu dochází k ozbrojenému konfliktu mezi vládními ozbrojenými silami a disidentskými silami nebo jinými ozbrojenými skupinami, které vykonávají pod odpovědným velením takovou kontrolu státního území, že jim to umožňuje vést trvalé a koordinované voj. operace a aplikovat protokol II (za ozbrojené konflikty se nepovažují vzpoury a izolované a sporadické násilné činy – ty se posuzují dle vnitrostátního práva)

Upraveno Dodatkovým protokolem II z roku 1977 o ochraně obětí těchto konfliktů – doplňuje společný čl.3 Ženevských úmluv (1949)

stanoví právní režimy pro jednotlivé kategorie chráněných osob

- práva zadržených osob: potraviny, hygiena, možnost přijímat podporu, náboženské obřady, zákaz nucené práce
- povinnosti osob jež odpovídají za internaci: ženské dozorce k ženám, korespondence, bezpečné umístění prostor, lékařské prohlídky
- zvl. ohled na raněné a nemocné
- osoby jež se přímo neúčastní nepřátelských akcí: humánní zacházení, zákaz násilí, braní rukojmí, ponižující jednání, zákaz přemísťování (pokud není nutné), zákaz vyhladovění
- zvláštní péče dětem (sjednocení rodin, zákaz povolávání k vál. akcím, ochrana v případě akce a zajetí), ochrana zdravotnického a duchovního personálu
- mez. výbor Červeného kříže může nabídnout pomoc
- možnost soudit tr. činy související s konfliktem, ale zákaz trestu smrti pro mladší 18 let, těhotné ženy a matky malých dětí
- po skončení nepřátelských akcí – úsilí o co nejširší amnestii

Mezinárodní ochrana obětí ozbrojených konfliktů (ranění, nemocní, váleční zajatci, civilní obyvatelstvo a internované osoby)

1949 - 4 Ženevské úmluvy o ochraně obětí války + 2 dodatkové protokoly z 1977

- Úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli
- Úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři
- Úmluva o zacházení s válečnými zajatci
- Úmluva o ochraně civilních osob za války

rozsah úmluv: válečné konflikty a jakékoliv ozbrojené konflikty mezi státy, které mají mezinárodní charakter (např. stát neuznává válečný stav atd.)

Úmluvám jsou společné tyto zásady (obecné zásady MP v oblasti mez. humanitárního práva):

- 1. Úmluvy musí být dodržovány za všech okolností (sml. strany povinny trestat porušení)
- 2. Smluvní státy je musí aplikovat i vůči nesmluvní straně, jež je aplikuje
- 3. Osoby chráněné úmluvami se nemohou vzdát svých práv a nelze je modifikovat smlouvami
- 4. Pokud dojde k jejich vypovězení za válečného stavu, má účinnost až po skončení konfliktu

(dále zákaz diskriminace, odvetných opatření, povinnost informovat, dozor neutrálních států nad prováděním dohody + řešení interpretačních sporů)

oběti války jsou

1. ranění, nemocní, trosečníci

- 1864: Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách (revidována 1906, 1929, 1949 a 1977)
- chráněni jsou všichni příslušníci ozbrojených sil (i nekomatanti)
- lidské zacházení, bez diskriminace
- opatření pro zraněné, které je nutné zanechat na nepřátelském území, vyhledávání raněných
- ochrana zdravotnického personálu (mají status vál. zajatce, ale navracení)

2. váleční zajatci

- 1907: Řád pozemní války (Haagské úmluvy o zákonech a obyčejích pozemní války 1899, 1907)
- Žen. úmluva o zacházení s vál. zajatci (1929) + výše

- právo válčící strany brát zajatce
- zajatcem je: příslušník ozbrojených sil, dobrovolných sborů, civilní doprovod, posádky obch. lodí a letadel, hlava státu a členové vlády, osoba internovaná ve třetím státě
- zajetí začíná v momentě, kdy se osoba ocitne v moci nepřátelské strany, končí repatriací
- účel zajetí: zabránit osobám účastnit se vál. akcí (jiný nedovolen – represálie)
- odpovědnost státu zajetí za zajaté osoby
- nemožnost vzdát se práv vál. zajatce
- pov. sdělit zákl. osobní údaje, zákaz vynucování dalších informací
- pov. státu zajistit zdravotně nezávadné ubytování, volnost pohybu

3. civilní obyvatelstvo

- Haagské úmluvy o zákonech a obyčejích pozemní války 1899, 1907 (vál. okupace), dále Úmluva o ochraně civilních osob za války
- zásada: válka je vedena proti ozbrojeným silám ne proti obyvatelstvu
- nemocniční a bezpečnostní pásma
- ochrana nepřátelských příslušníků ve válčícím státu (zákaz zastrasování, vynucování informací)
- ochrana obyv. na okupovaném území (zákaz deportace)
- postavení cizinců – v podstatě stejný režim jako v době míru
- rezoluce VS OSN – 1970 – zákl. zásady:
 - a) základní LP platí i za ozbrojeného konfliktu
 - b) vždy je potřeba rozlišovat osoby aktivně se účastnící nepřátelství a civ. obyvatelstvo
 - c) civ. obyv. by mělo být ušetřeno válečného pustošení
 - d) civ. obyv. a obydlí nesmí být terčem vojenských operací
 - e) civ. obyv. nesmí být předmětem represálií